

OKUL ÖNCESİNDE TAHTA OYUNCAKLAR*

Tosun YALÇINKAYA**

KONU ve PROBLEM

Oyun, insan hayatının hemen her evresinde varolan bir etkinlik olmakla birlikte özellikle hayatın ilk yıllarında çocuğun yaşadığı dünyayı tanıması, sevgilerini, kıskançlıklarını, mutluluk ve kırıklıklarını, düşmanlıklarını, iç çatışmalarını, hayallerini, düşüncelerini ifade edebilmesi için en uygun "dil" olarak kabul edilmektedir (Oktay, 1988-89, s. 10). Bu açıdan okul öncesi çocuğun beslenmeye, sağlıklı bakıma ve sevgiye ihtiyacı olduğu kadar oyuna da ihtiyacı vardır.

Oyun önemini, iki ayrı işlevi yerine getirmekten alır. Bunlardan biri "toplumsallaşma" diğeri "kişilik gelişimi"dir. Birbirinden ayrılması son derece güç bu iki işlev, çocuğun gelişiminde vazgeçilmez iki temel öğedir.

Oyun, bu yaş çocuğunun zamanının büyük bir kısmını dolduran temel bir etkinliktir. Bu temel etkinliğin gerçekleştirilmesinde ve oyuna yeni boyutlar kazandırmada oyuncak, son derece önemli bir araçtır. Oyuncak çocuğun bulunduğu yaşa, cinsiyete, çevreye ve aileye göre büyük bir değişiklik gösterir. Bazen bir taş parçası, bir sopa, top veya ip, kullanılmayan mutfak eşyası, bir bebek ya da tahta parçaları çocuğun oyununu zenginleştirmek için kullanılan oyuncaklar arasında yer alır (Razon, 1987, s. 7).

Geçmiş neredeyse insanlık tarihi kadar eski olan oyuncağın yapımında bugün kullanılan malzemeler çok değişiklik göstermekle beraber su, kağıt, kil, ahşap gibi doğal malzemeler günümüzde de eğitim yönünden hala değerini korumaktadır (Retter, 1979, s. 56-57). Giderek doğal çevresi dönüşüme uğrayan insanoğlunun elinde kalan birkaç doğal malzemedenden biri de ahşaptır. Bu görüşten hareket edilerek çalışmaya okul öncesi dönem çocuğunun oyun ihtiyacı, oyunun gelişmesi ve bu oyunda kullanılan oyuncak konu olarak seçilmiş ve günümüzde oyuncak sanayiinde çokça kullanılan plastik malzemenin yanında, birçok özellikleriyle ahşap malzemenin de tercih edilmesi fikri üzerinde durulmuştur.

* Bu araştırma Yüksek Lisans çalışması olarak yapılan tezin bir kısmına aittir.

** M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Öğretim Görevlisi.

AMAÇ ve YÖNTEM

Bu araştırma, okul öncesi dönemde oyuncak konusunu ele almakta, oyuncak yapımında ahşabın diğer malzemelere göre güvenlik, sağlık ve dayanıklılık bakımından oldukça elverişli bir malzeme olduğu varsayımı üzerinde durmaktadır. Konuyla ilgili olarak İstanbul içindeki çeşitli Anaokullarında mevcut oyuncaklar incelenmiş, Yurt dışından getirtilen kataloglar ve özellikle İtalya'dan toplanan doğal malzemeyle yapılan oyuncakların çocuğun gelişimine uygunluğu tartışılmıştır. Oyuncak üreticileri gezilerek oyuncak yapımı ile ilgili ön bilgiler sağlanmış, oyuncağın tarihi konusunda yazılı kaynakların yanısıra İstanbul içinde (özellikle Eyüp semtinde) ve İstanbul dışında yetkili kişiler ile müzeler gezilerek araştırma tamamlanmıştır. İlgili yazılı kaynakların son derece az oluşu ve bu konudaki bilimsel araştırmaların fakirliği, çalışmada kullanılacak kaynak metinler bulmada en büyük güçlüğü oluşturmuştur.

Araştırma oyuncağın genel bir tarihiyle birlikte, ülkemizde oyuncağın tarihi, kullanılan oyuncak çeşitleri, İstanbul örnekleri, oyuncak yapımında kullanılan çeşitli malzemelerin tanıtılması, özellikle geniş bir yer kaplayan çeşitli malzemelerin tanıtılması, özellikle geniş bir yer kaplayan ahşap-plastik karşılaştırması, üretim şekilleri, en son olarak da Anne-babalara, Anaokullarına ve oyuncak üreticilerine önerileri içermektedir. Açıklamalara yardımcı olan çeşitli çizim, fotoğraf ve tablolar çalışmaya destekleyen görsel malzemelerdir.

BULGULAR ve YORUM

Günümüzde oyuncakların giderek daha karmaşık yapılarda karşımıza çıktığı elektronik, kablolu veya uzaktan kumandalı cihazlar halinde piyasaya sürüldüğü görülmektedir. 6 yaştan küçük bir çocuğun bu gelişmiş oyuncak karşısında hayalgücünü nasıl devreye sokabileceği, kendini nasıl geliştirebileceği, elle dokunulmadan hareket eden, takla atan, ışıkları yanıp sönen bu garip cihazlar karşısında şaşkın şaşkın seyretmekten başka ne yapabileceği eğitimciler açısından tartışmaya açık bir konudur. Bu bakımdan elektrikli oyuncakların çoğunlukla büyüklerin ilgisini çekmesine şaşmamak gerekir. Bu durum ileri batı ülkelerinde eğitimcileri ve bilinçli oyuncak üreticilerini endişeye düşürmüş olacak ki son zamanlarda inşaaya elverişli bloklar, boz-yaplar ve lego tipi oyuncakların hızla artarak çocuğun dünyasına girdiğini görüyoruz.

Adını pekaz kişinin bildiği doğada bulunmayan kimyasal bileşiklerle üretilen oyuncakların ısı, ışık ve diğer etkenler karşısındaki durumları tartışmaya açık kalmakta, insan sağlığına zararlı olduğu belirtilen bu tür

oyuncaklar karşısında derin kuşkular oluşmaktadır. Sadece ucuz ve hızlı üretim bir avantaj sayılamayacağı gibi, pahalı bir oyuncak da her zaman iyi oyuncak değildir.

SONUÇ

Günümüz çevredeki doğallığın giderek bozulduğu hızla yaşanan kentleşme süreci sonunda insanların ağaç, toprak, su ve benzeri doğal çevreden gittikçe uzak kaldıkları bir dönemdir. Hele büyük kentlerde apartmanlarda yaşayan çocukların doğal çevreyle olan ilişkiler ve doğal çevrede oynama imkanları son derece sınırlıdır. Bugün şehir hayatında çocukların yararlanabilecekleri oyun alanları, evlerin giderek azalan bahçeleri ve özel olarak yapılandırılmış çocuk parklarıdır. Her ne kadar son yıllarda bu konuda oldukça göze çarpan, özellikle belediyelerin çocuk parkı ve yeşil alan kazandırma çabaları varsa da hızla artan nüfus karşısında bu alanların yeterliliği, özellikle çocukların bu alanlardan yararlanma imkanları yetersiz olmaktadır.

Özet ve sonuç olarak denebilir ki büyük kentler için yeşil alan nasıl bir ihtiyaç olarak görülüyorsa özellikle buralarda yaşayan çocukların kullandıkları oyun araçlarının da doğal malzemedan yapılması ayrı bir önem taşımaktadır. Bu doğal malzeme içinde ahşap, uzunca bir zaman önemini sürdürecektir. Ne yazık ki ülkemizde oyuncak yapımcıları çeşitli nedenlerle bu malzemeye pekaz yer verir görülmektedirler. Bu da çocuklarımızın hem yaratıcılığını engellemekte, ham de doğal malzemenin sıcaklığından uzaklaştırmaktadır. Bunun önlenmesi herşeyden önce çok amaçlı olarak kullanılacak iyi işlenmiş ve şekillendirilmiş ahşap malzemenin üstünlüğünü ve yararların Anne-babalar, eğitimciler ve oyuncak üreticileri tarafından bilinmesine bağlıdır.

ÖNERİLER

Anne-babalar, Anaokulları ve Oyuncak üreticileriyle görüşmeler sonucunda şu öneriler geliştirilmiştir.

Anne-babalara ve Anaokullarına:

1- Çocukların gerçekten oynayabilecekleri oyuncaklara ihtiyacı vardır. Çocuklar birşeylerle uğraşmaktan ve kafalarında oluşturduklarını yaratmaktan hoşlanırlar. Onlar için en heyecan verici oyuncak, basit ve doğal olanıdır. Kum, su, kil, çam kozalakları, boş kutular, makaralar vs. ilginçtir. Evdeki artık materyalleri atmayıp çocuk için yararlı ve tehlikesiz olabileceklerini saklayın.

2- Oyuncak diğler insenlerle birlikte birşeyler yapabilme olanağı sağlamalıdır. Birkaç kişiyle oynanan basit kurallı oyunlar, şans oyunları, kuklalar, el işleri uygun materyallerdir.

3- Oyuncak çocuğun tek başına başa çıkabileceğı yapıda olmalıdır. Karmaşık, kurallı ve büyüklerin yardımını gerektiren oyuncaklar çocukların hoşuna gitmez.

4- Sırf reklamı yapıyor diye bir oyuncacı satın almayın. Bu tip oyuncakların etki süreleri kısadır.

5- Çoğu anne-babalar şiddet unsuru nedeniyle savaş oyuncaklarını kınamaktadırlar. Uzaktan kumandalı tanklar, ışık saçan silahlar savaşın niteliğı hakkında yanlış izlenimler yaratabilirler. Bu tür oyuncaklar çocuklara uygun açıklamalarla birlikte sunulduklarında zararlı değildirler. Anne-babalar onarılabilecek kırık bir oyuncak askerle, felaketten kurtulamayacak geçek bir insan arasındaki farkı oyunlaştırmak zorundadırlar.

6- Çocuğunuza yaşına göre oyuncaklar almayı tercih edin. 7 yaşındaki bir çocuk için güvenli olan oyuncak, 3 yaş için tehlikeli olabilir.

7- Ülkemizde henüz yeni yeni oluşmaya başlayan oyuncak da T.S.E. ambleminin olup olmadığını kontrol edin.

Oyuncak Üreticilerine:

1- 3 yaşından küçük çocukların oyuncaklarında cam, metal, ahşap vs. bükülmeyen malzemedan yapılmış parçalar bağlanmış veya tutturulmuş ise bu parçalar, çocukların dişleri veya parmakları ile çekemeyecekleri şekilde oyuncacın içine gömülmelidir.

2- 5 yaşından küçük çocuklar için boyanmış, sprelenmiş ve cilalanmış olan tüm oyuncaklarda kullanılan boyaların içindeki kurşun oranı % 1'i geçmemeli ve zehirsiz oldukları belirtilmelidir.

3- Her oyuncacın üzerinde anne-babaya göre oyuncacın nasıl çocuğa sunulması gerektiğı ve tehlikelerini belirten dikkat çekici, okunaklı ve Türkçe olarak yazılmış uyarılar bulunmalıdır.

4- Ahşap oyuncaklarda hem sağlık, hem de estetik açıdan boya ve vernik az kullanılmalı, oyuncacın formu ile ahşabın cinsi ve dokusu arasında estetik bir uyum olmalıdır. (Yumuşak formlu oyuncaklarda çam ağacı kullanılabilir.)

KAYNAKLAR

- Oktay, Ayla. "Okul Öncesinde Oyun ve Oyuncaklar", Pembe Bağcık Dergisi, Gözlem Yayıncılık, 1988-89, sayı 8-9, s. 10-11.
- Razon, Norma. "Çocuğun Dünyasında Oyunağın Yeri ve Önemi" Pembe Bağcık Dergisi, Gözlem Yayıncılık, İstanbul 1987, sayı 2, s. 7.
- Retter, Hein, Spielzeug, Handbuch zur Geschichte und Pädagogik der Spielmittel, Beltz Verlag, Wienheim und Basel 1979.
- Mülayim, Selçuk. Sanata Giriş, Sanat Tarihi Araştırması Dergisi Yayınları, İstanbul 1983.